

результативність занять з російської мови як іноземної. Комплексний підхід до вивчення абrevіатур не тільки сприяє набуттю студентом лінгвокреативної компетенції, а й викликає бажання розвивати отримані вміння й навички, що призводить до оволодіння досить високим рівнем міжкультурної комунікативної компетентності.

Ключові слова: компетенція, міжкультурна комунікація, лінгвокреативна компетентність, методика викладання, російська мова як іноземна, абrevіатура, студент-інофонець.

Viktoria V. GORBAN,

PhD (Philology), Associate Professor, Russian Language Chair, Odessa I. I. Mechnikov National University; 24/26 Frantsuzskij blvd., Odessa, 65058, Ukraine; tel.: +38 048 7762277; e-mail: vigor.onu@gmail.com;
ORCID ID: 0000-0003-1609-8041

Maria M. ZABOLENNA,

Bachelor of the Russian Language Chair, Odessa I. I. Mechnikov National University; 24/26 Frantsuzskij blvd., Odessa, 65058, Ukraine; tel.: +38 048 7762277; e-mail: zabolennamasha@gmail.com;
ORCID ID: 0000-0003-3858-3179

FORMATION OF CREATIVE COMPETENCY AMONG STUDENTS-FOREIGNERS

Summary. The *purpose* of this work is to describe the stages in the formation of creative competence among foreign students. The analysis of the possibilities of abbreviations in the formation of creative competence is presented. A system of work is offered in the classes in the Russian language, in which abbreviations are used. The *object* of research is lingual creative competence. The *subject* is the functioning of abbreviations in the formation of creative competence. The following *methods* were used in the work: observation, descriptive, reproductive, method of didactic games, component analysis. The *practical value* lies in the fact that the materials of our article can be used to form lingual creative competence among students of foreign languages in classes in the Russian language. **Conclusions:** an unconventional approach to the material under study, as well as emotionality, which increases the efficiency of work, significantly increases the effectiveness of classes in Russian as a foreign language. An integrated approach to the study of abbreviations not only develops linguistic-creative competence, but also causes a desire to develop acquired skills and skills, which leads to a sufficiently high level of intercultural communicative competence.

Key words: competence, intercultural communication, linguistic-creative competence, methodology of teaching, Russian as a foreign language, abbreviation, student-foreigner.

Статтю отримано 23.04.2018 р.

<http://dx.doi.org/10.18524/2307-4558.2018.29.139365>

УДК 378.147:811.112.2:316.7

ІВАСЮК Галина Олександрівна,

кандидат політичних наук, асистент кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича; вул. Коцюбинського, 2, м. Чернівці, 58012, Україна; +38 (0372) 584886; e-mail: galynaivasiuk@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-7630-2481;
Researcher ID: S-1921-2016

МІЖКУЛЬТУРНА ОРІЄНТАЦІЯ ЯК ДИДАКТИЧНО-МЕТОДИЧНИЙ ПРИНЦИП НА ЗАНЯТТЯХ З НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Анотація. Окрім мовних засобів, для досягнення комунікативних цілей важливою є також міжкультурна компетенція, що полягає у розумінні реалій іноземної соціальної культури та побуту, власної та іншомовної картин світу. Саме тому до ключових принципів викладання іноземних мов належить також міжкультурна орієнтація. **Мета** цього дослідження — проаналізувати механізми реалізації принципу «міжкультурної орієнтації» на заняттях з німецької мови. **Об'єкт** дослідження — дидактично-методичний принцип «міжкультурної орієнтації». **Предмет** дослідження — реалізація принципу «міжкультурної орієнтації» на заняттях з німецької мови. У дослідженні були використані описовий та порівняльний **методи**. **Результат:** запропоновано способи реалізації принципу «міжкультурної орієнтації» на заняттях з німецької мови. **Висновки.** Викладання мови в міжкультурному контексті збільшує шанси на порозуміння в соціокультурно маркованих комунікативних ситуаціях і сприяє підвищенню мотивації студентів. Проведене дослідження та запропоновані висновки можуть бути корисними у **практичному застосуванні** для формування міжкультурної компетенції, толерантності та розширення світогляду студентів.

Ключові слова: міжкультурна орієнтація, міжкультурна комунікація, реалія, ментальність, цінності, соціальна культура, дидактично-методичні принципи викладання німецької мови.

Постановка проблеми. У постій частині курсу підвищення кваліфікації для викладачів німецької мови «Deutsch lehren lernen» від Гете-інституту серед інших дидактично-методичних принципів викладання німецької мови згадано також про принцип міжкультурної орієнтації. Автори зазначають: «Міжкультурна орієнтація заняття передбачає, що мовленнєва діяльність завжди вмонтована у сформовані культурою соціальні контексти. Тому важливо створювати навчальні ситуації, в яких студенти зможуть дізнатися про культурну зумовленість комунікативних дій на іноземній мові. Під час міжкультурно орієнтованого заняття студенти мають змогу простежити подібності та відмінності з рідномовною комунікативною діяльністю. У кращому випадку студенти здобувають знання та комунікативні стратегії, щоб орієнтуватися в реаліях німецькомовного середовища» [10, с. 26–32]. Опираючись на вищенаведене твердження, спробуємо зробити аналіз трактування цього дидактично-методичного принципу українськими дослідниками, а також запропонувати свої механізми його реалізації на заняттях з німецької мови.

Зв'язок проблеми з попередніми дослідженнями. Щоб встановити механізми реалізації принципу міжкультурної орієнтації на заняттях з німецької мови, доцільно проаналізувати дослідження, присвячені міжкультурній комунікації та розвитку міжкультурної компетенції на заняттях з іноземної мови. У численних дослідженнях розглядаються різні аспекти формування міжкультурної компетенції, а саме: формування міжкультурної компетенції на основі іншомовного тексту, формування міжкультурної компетенції студентів у процесі навчання іншомовного спілкування, реалізація інтеркультурного підходу в підручниках, формування країнознавчої компетенції на основі автентичних матеріалів, готовність студентів до міжкультурної комунікації [5].

Аналіз використаних досліджень і публікацій. Зупинимось детальніше на розвідках таких українських дослідників, як П. Мігірін [2], Є. Рокоман [4], О. Осадча [5], В. Філонова [9], які розглянули поняття «міжкультурної комунікації» та механізми засвоєння міжкультурної компетенції на заняттях з іноземної мови. Не можемо залишити поза увагою також системні праці таких відомих науковців, як Е. Верещагін і В. Костомаров [1], С. Тер-Мінасова [6], Г. Томахін [7; 8], присвячені глибокому вивченню мови, культури та міжкультурної комунікації, а також різних аспектів лінгвокраїнознавчої тематики.

Постановка завдання дослідження. Опираючись на вищезгадані праці, спробуємо здійснити власний аналіз поля перетину мови і культури, формування міжкультурної компетенції у студентів, способів реалізації принципу міжкультурної орієнтації на заняттях з іноземної мови, а також специфіки його застосування під час викладання німецької мови.

Виклад основного матеріалу. Зупинимось детальніше на перетині мови та культури, сутності поняття «міжкультурна комунікація» та різновидах реалій як підґрунті міжкультурного діалогу.

У кожній мовній формі виражається мислення і світосприйняття народу. Тому особливого значення набуває тенденція викладання іноземної мови як діалогу культур з урахуванням національного менталітету і оволодінням системою понять, створених у окремій культурі за допомогою мови певного соціуму [2]. Про взаємозв'язок викладання іноземної мови та міжкультурної комунікації С. Г. Тер-Мінасова пише, що «кожне заняття з іноземної мови — це перехрестя культур, це практика міжкультурного спілкування, бо кожне слово відображає іноземний світ і іноземну культуру» [6, с. 624]. Під час комунікації мова виступає не просто як засіб передачі інформації, але й як форма культурної поведінки, спосіб встановлення відносин, який, між іншим, відрізняється у різних культурах [2].

Є. Верещагін і В. Костомаров у своїй праці «Мова та культура» дають визначення «міжкультурної комунікації» як «адекватного порозуміння двох учасників комунікативного акту, які належать до різних національних культур». [1, с. 26]. На думку вчених, мова — це скарбниця культури, що зберігає культурні цінності в лексичі, граматиці, ідіоматиці, в прислів'ях, приказках, у фольклорі, в художній та науковій літературі [1, с. 26].

За допомогою іноземної мови можна сконструювати культуру народу, який розмовляє цією мовою. До спільних ознак мови й культури належать: 1) фіксація особливостей світогляду групи, до якого вони належать; 2) наявність колективних та індивідуальних форм існування; 3) нормативність знакових систем; 4) взаємна підключеність і детермінованість; 5) еволюційність [3, с. 146].

Вивчення мовних структур є першим кроком до пізнання та розуміння культури. Адже для того, щоб адекватно спілкуватися із представниками інших культур, при вивченні іноземної мови потрібно виокремити мовні одиниці, у яких проявляється своєрідна національна культура і які нерозривно зрозуміти без соціокультурного контексту [4, с. 160]. Є. М. Верещагін і В. Г. Костомаров зазначили: «Дві національні культури ніколи не збігаються повністю, тому потрібно витратити час та енергію на засвоєння понять про нові предмети та явища, яким немає аналогій в рідній мові й культурі» [1, с. 76].

Знання реалій необхідне для правильної інтерпретації явищ і фактів, котрі стосуються повсякденного буття народів, які розмовляють певною мовою. За визначенням О. Кундзіча, «реалії — це слова, що означають предмети, процеси і явища, властиві для життя і побуту країни» [9, с. 42]. За класифікацією Г. Д. Томахіна, існують такі види реалій: 1) назви реалій — визначення явищ, які характерні для однієї культури та відсутні в іншій; 2) топоніми — географічні назви; 3) антропоніми —

імена людей (у першу чергу, імена історичних і державних діячів); 4) етнографічні реалії; 5) реалії освітньої системи; 6) культурні реалії [8, с. 23]. Також для формування міжкультурної компетенції цікавими є фразеологізми та прислів'я, що розкривають ставлення народу до навколишніх реалій [4, с. 161–162].

На думку В. Філонової, сучасна концепція іншомовної освіти повинна базуватися на інтегрованому вивченні мови та культури країни, а також на знаннях про рідну країну та її культуру, тобто на діалозі рідної й іноземної культур. Кінцевою метою є формування у студентів цілісної системи уявлень про основні культурні традиції, звичаї та реалії країни, мова якої вивчається, що дозволяє студентам зрозуміти світогляд носіїв мови, поповнити власний соціально-культурний та естетичний досвід [9, с. 41–42].

Розглянемо детальніше способи формування міжкультурної компетенції на заняттях з іноземної мови.

А. Кнапп-Поттхофф виділяв такі структурні компоненти міжкультурної комунікації: афективний (емпатія та толерантність), когнітивний (знання про рідну, іншомовну й загальну культуру, а також про комунікацію) та стратегічний (чи оперативний) компоненти. Стратегічний компонент складається зі стратегій студента (вербальних, навчальних та дослідницьких); принципів навчання (діалогу культур, культурознавчої зумовленості навчання, особистісно-діяльничої спрямованості); форм і методів навчання (проблемно-пошукових, дискусійних, дослідницьких, творчих); форм заняття (лекцій, групових дискусій, рольових ігор); засобів навчання (основних, а саме автентичних художніх текстів; додаткових, а саме відеофільмів, таблиць, ілюстрацій) [5].

М. В. Плеханова виокремлює такі вміння, що характеризують рівень розвиненості міжкультурної компетенції у студентів: 1) компаративні вміння (здатність орієнтуватися в іншому способі життя, порівнювати його з власною культурою); 2) інтерпретаційні вміння (здатність пояснити культурну зумовленість комунікативної діяльності); 3) стратегічні вміння (здатність аналізувати причини нерозуміння у спілкуванні з представниками іншої культури й уникати непорозуміння вербальними та невербальними засобами); 4) емпатійні вміння (здатність прийняти позицію іншої людини, врахувати її соціокультурну специфіку; з повагою ставитись до її системи цінностей та світогляду) [5].

Основною формою організації навчального процесу в руслі міжкультурної орієнтації має стати ситуативне моделювання міжкультурних ситуацій [5]. Важливими для формування міжкультурної компетенції є тренувальні вправи комунікативного та дослідницького характеру. Такими вправами можуть бути: 1) опрацювання мовних одиниць та граматичних структур у діалогових ситуаціях; 2) листування електронною поштою, спілкування в чаті, форумі, по скайпу; 3) розв'язання лінгвістичних та лінгвокраїнознавчих завдань (ймовірна відповідь на поставлене запитання носія мови, його можлива реакція); 4) дослідницькі та творчі проекти; 5) аналіз автентичних матеріалів [7, с. 116]. Формуванню міжкультурної компетенції сприятиме також взаємодія студентів у малих групах, спрямована на роботу з феноменами культури в автентичних матеріалах [5]. Для перевірки формування міжкультурної компетенції студентів доцільно використовувати не тест із вивченого матеріалу, а захист проекту з відповідями на запитання [4, с. 162].

На думку В. Філонової, до обов'язкових завдань заняття з іноземної мови мають належати: 1) оволодіння знаннями про культуру, історію, реалії та традиції країни, мова якої вивчається; 2) залучення до діалогу культур (іншомовної та рідної); 3) усвідомлення студентами суті мовних явищ, іншої світоглядної системи; 4) порівняння явищ іноземної мови з рідною мовою [9, с. 43].

Є. О. Рокоман вважає, що процес формування міжкультурної компетенції на заняттях з іноземної мови повинен включати в себе такі компоненти, як: 1) формування достатнього рівня знань про національну культуру країни, мова якої вивчається; 2) формування адекватного та толерантного сприйняття іноземної мови та реалій; 3) практичне відпрацювання міжкультурної комунікації [4, с. 162].

Опираючись на вищезгадані дослідження, запропонуємо наступні способи реалізації методичного принципу «міжкультурної орієнтації» на заняттях з німецької мови:

1) проведення занять, приурочених німецьким святкам, з відтворенням національного колориту, традицій, одягу, кулінарних страв;

2) дослідження студентами німецької фразеології та казок; пошук аналогій і відмінностей з українським фольклором; дискусія на тему німецької ментальності; пошук архетипів колективного несвідомого німецького народу, ціннісних орієнтацій, рольових моделей та поведінкових патернів; пошук спільних цінностей та архетипів;

3) обговорення авто- та гетеростереотипів щодо німецької та української ментальності; їхніх проявів у побутових і міжкультурних ситуаціях; моделювання міжкультурних ситуацій у рольових іграх;

4) обговорення публікацій на тему національних стереотипів і ситуацій міжкультурної взаємодії (відгуки студентів, гостьових лекторів, емігрантів, журналістів, бізнес-партнерів, дипломатів);

5) підготовка проектів на тему ключових віх та переламних моментів німецької історії, їхнього впливу на формування ціннісної системи німців різних поколінь; за можливості навчальних подорожей — проведення анкетування щодо цінностей німців; проведення круглих столів спільно з німецькими студентами;

6) проведення вечорів німецької культури; залучення студентів до перекладу німецької поезії, виконання пісень; підготовка проектів по дослідженню постатей видатних німців, пошук цікавих фактів до їх біографій, розвідки щодо їх характерів, гумору, крилатих висловів;

7) дослідження публікацій та відеоматеріалів на тему реалій життя та проблем німецьких ровесників; порівняння з реаліями життя української молоді; ознайомлення з соціологічними дослідженнями на тему портрета молодого українця і молодого німця.

Висновки. Застосування дидактично-методичного принципу міжкультурної орієнтації на заняттях з німецької мови сприятиме збільшенню зацікавленості та покращенню рівня знань студентів, а також сприятиме орієнтуванню в німецькомовному соціокультурному просторі та особистісному розвитку студентів.

Перспективи подальших досліджень. Актуально провести експериментальне застосування різних міжкультурно орієнтованих методів на заняттях та дослідити їхню ефективність у процесі вивчення німецької мови.

Література

1. Верещагин Е. М., Костомаров В. Г. Язык и культура. — М. : Индрик, 2005. — 1040 с.
2. Мігірін П. І. Навчання іноземної мови як діалогу різних культур // Науковий блог. Національний університет «Острозька академія». — Острог, 2015. — URL : <https://naub.oa.edu.ua/>
3. Радугин А. А., Радугин К. А., Социология : курс лекций. — М. : Владос, 1995. — 180 с.
4. Рокман Б. О. Формування толерантності та міжкультурної комунікації в процесі соціалізації учнів на уроках іноземної мови // Таврійський вісник освіти. — Херсон : Херсонська академія неперервної освіти, 2013. — № 3 (43). — С. 159–163.
5. Осадча О. В. Складові формування міжкультурної компетенції студентів. — 2013. — URL : http://confcontact.com/2013_06_07/22_Osadcha.html
6. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация : учеб. пособие. — М. : Слово/ Slovo, 2009. — 624 с.
7. Томахин Г. Д. Лингвистические аспекты лингвострановедения // Вопросы языкознания. — М. : Наука, 1986. — № 6. — С. 113–119.
8. Томахин Г. Д. Лингвострановедение : что это такое? // Иностранные языки в школе. — М., 1996. — № 6. — С. 22–27.
9. Філонова В. Міжкультурна комунікація та вивчення іноземних мов // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Східні мови та літератури. — К., 2012. — № 18. — С. 41–43.
10. Ende K., Grotjahn R., Kleppin, K., Mohr, I. Curriculare Vorgaben und Unterrichtsplanung (Fort- und Weiterbildung weltweit). — Stuttgart : Ernst Klett Sprachen, 2013. — DLL_Band 6. — 152 S.

References

1. Vereshchagin, E. M., Kostomarov, V. G. (2005), *Language and culture [Jazyk i kultura]*, Indrik, Moscow, 1040 p.
2. Migirin, P. I. (2015), «Teaching a foreign language as a dialogue of different cultures», *Scientific blog. National University of Ostroh Academy [«Navchannia inozemnoi movy yak dialohu riznykh kultur»]*, *Naukovyi bloh. Natsionalnyj universytet «Ostroz'ka akademija»*, available at: <https://naub.oa.edu.ua/>
3. Radugin, A. A., Radugin, K. A. (1995), *Sociology : course of lectures [Sotsiologija: kurs lektsij]*, Vlados, Moscow, 180 s.
4. Rokoman, Ye. O. (2013), «Formation of Tolerance and Intercultural Communication in the Process of Students' Socialization in Foreign Language Lessons», *Taurian Journal of Education [«Formuvannia tolerantnosti ta mizhkulturnoi komunikatsii v protsesi sotsializatsii uchniv na urokakh inozemnoi movy»]*, *Tavrijs'kyi visnyk osvity*, Kherson Academy of Continuing Education, Kherson, vol. 3 (43), pp. 159–163.
5. Osadcha, O. V. (2013), *Components of the formation of intercultural competence of students [Skladovi formuvannia mizhkulturnoi kompetentsii studentiv]*, available at: http://confcontact.com/2013_06_07/22_Osadcha.html
6. Ter-Minasova, S. G. (2009), *Language and intercultural communication : manual [Jazyk i mezhkul'turnaja komunikatsija : ucheb. posobie]*, Slovo, Moscow, 624 p.
7. Tomakhin, G. D. (1986), «Linguistic Aspects of Linguistic Countrystudies», *Topics in the study of language [«Lingvisticheskie aspekty lingvostranovedenija»]*, *Voprosy jazykoznanija*, Nauka, Moscow, vol. 6, pp. 113–119.
8. Tomakhin, G. D. (1996), «Linguistic Countrystudies : what is this?», *Foreign Languages in the school [«Lingvostranovedenije : chto eto takoe?»]*, *Inostrannyje jazyki v shkole*, Moscow, vol. 6, pp. 22–27.
9. Filonova, V. (2012), «Intercultural Communication and the Study of Foreign Languages», *Bulletin of the Taras Shevchenko National University of Kyiv. Oriental languages and literatures [«Mizhkulturna komunikatsija ta vyvchennia inozemnykh mov»]*, *Visnyk Kyivs'koho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Skhidni movy ta literatury*, Kyiv, vol. 18, pp. 41–43.
10. Ende, K. et al (2013), *DLL 06: Curriculare Vorgaben und Unterrichtsplanung (Fort- und Weiterbildung weltweit)*, Ernst Klett Sprachen, Stuttgart, DLL_Band 6, 152 p.

ИВАСЮК Галина Александровна,

кандидат политических наук, ассистент кафедры иностранных языков для гуманитарных факультетов Черновицкого национального университета имени Юрия Федьковича; ул. Коцюбинского, 2, г. Черновцы, 58012, Украина; тел.: +38 (0372) 584886; e-mail: galynaivasiuk@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-7630-2481; Researcher ID: S-1921-2016

МЕЖКУЛЬТУРНАЯ ОРИЕНТАЦИЯ В КАЧЕСТВЕ ДИДАКТИКО-МЕТОДИЧЕСКОГО ПРИНЦИПА НА ЗАНЯТИЯХ ПО НЕМЕЦКОМУ ЯЗЫКУ

Аннотация. Кроме языковых средств, для достижения коммуникативных целей важна также межкультурная компетенция, которая заключается в понимании реалий иностранной социальной культуры и быта, собственной и иноязычной картин мира. Именно поэтому к ключевым принципам преподавания иностранных языков принадлежит также и межкультурная ориентация. **Цель** данного исследования — проанализировать механизмы реализации принципа «межкультурной ориентации» на занятиях по немецкому языку. **Объект** исследования — дидактико-методический принцип «межкультурной ориентации». **Предмет** исследования — реализация принципа «межкультурной ориентации» на занятиях по немецкому языку. В исследовании были использованы описательный и сравнительный **методы**. **Результатом** изучения проблемы стали предложенные способы реализации принципа «межкультурной ориентации» на занятиях по немецкому языку. **Выводы.** Преподавание языка в межкультурном контексте увеличивает шансы на понимание в социокультурно маркированных коммуникативных ситуациях и способствует повышению мотивации студентов в изучении иностранного языка. Проведённое исследование и предложенные выводы могут быть полезными для **практического применения** в процессе формирования межкультурной компетенции, толерантности и расширения кругозора студентов.

Ключевые слова: межкультурная ориентация, межкультурная коммуникация, реалья, ментальность, ценности, социальная культура, дидактико-методические принципы преподавания немецкого языка.

Halyna O. IVASYUK,

PhD in political sciences, assistant of the Department of Foreign Languages for the Humanities Faculties of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University; 2 Kotsyubyn'skoho st., Chernovtsy, 58012, Ukraine; tel.: +38 (0372) 584886; e-mail: galynaivasiuk@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-7630-2481; Researcher ID: S-1921-2016

INTERCULTURAL ORIENTATION AS DIDACTIC-METHODOLOGICAL PRINCIPLE ON GETTING IN GERMAN LANGUAGE

Summary. Besides linguistic means, intercultural competency is also important for achieving communicative goals. This competency lies in understanding the realities of foreign social culture and everyday life and its own and foreign-language world picture. That is why the key principles of foreign languages teaching are also of intercultural orientation. The **purpose** of this study is to analyze the mechanisms of implementing the principle of «intercultural orientation» at the German language lessons. The **object** of the study is the didactic-methodological principle of «intercultural orientation». The **subject** of the study is the realization of the principle of «intercultural orientation» at the German language lessons. Descriptive and comparative **methods** were used in the study. **Finding.** Methods of realization of the principle of «intercultural orientation» at the German language classes are offered. **Results.** Foreign language teaching in an intercultural context increases the chances of understanding in socio-cultural communicative situations and helps to increase students' motivation. **Practical value.** The conducted research and the proposed findings may be useful for the development of intercultural competence, tolerance and the expansion of students' outlooks.

Key words: intercultural orientation, intercultural communication, reality, mentality, values, social culture, didactic-methodical principles of teaching the German language.

Статтю отримано 30.04.2018 р.